

Komunikacija ir veikla klimato krizės srityje: lyderiais gali tapti universitetai

Doc. Justas Kažys

Vilniaus universiteto
Chemijos ir geomokslų fakultetas

Kaskart pasauliui susidūrus su dažnėjančiais ir stiprėjančiais klimato kaitos padariniais kartu auga ir informacijos apie klimato krizę kiekis. Vienos statistinės JAV gyventojų apklausos metu nustatyta, kad 2020 m. 24 proc. gyventojų apie klimato kaitą per medijas išgirdavo bent vieną kartą per savaitę, toks pat procentas yra išgirdavusių bent vieną kartą per mėnesį ar kelis kartus per metus.

Tačiau mokslininkai atkreipia dėmesį, kad komunikuojant klimato krizės tema nebepakanka informuoti apie naujus oro temperatūros rekordus ar itin gausų iškritusių kritulių kiekį. Šiandienei komunikacijai būtinas kompleksiškas ryšių tarp gamtinių ir socialinių procesų ieškojimas, kai visuomenė laikoma ne pasyvia šio reiškinio stebėtoja, o aktyvia dalyve. Todėl klimatologai ne tik akylai seka drastiškus klimato pokyčius – jų tyrimų objektu tampa ir klimato krizės informacija, kurią jie stebi ir analizuoja internete, o kartu ieško tinkamiausio komunikacijos, taip pat ir efektyviausio veikimo būdo šia tema.

2020 m. pasauliui susidūrus su COVID-19, žiniasklaidos dėmesys kitoms temoms mažėjo. Ne išimtis buvo ir klimato krizės tema.

Skandinavijos šalyse – informacija kokybiškiausia

Prieš septynerius metus pradėjus vykdyti nuolatinę informacijos apie klimato kaitą paiešką internete ne tik lietuvių, bet ir visų Baltijos jūros regiono šalių, anglų ir prancūzų kalbomis, mokslininkus stebino, kokie skirtingi rezultatai gaunami Baltijos jūros šalyse vertinant informacijos šaltinius, kiekį, naujumą, geografinę aprėptį ir kitus dalykus. Ypač kokybiškos ir subalansuotos informacijos apie klimato kaitą pateikimu išsiskyrė Skandinavijos šalys. Visomis kalbomis Vikipedija beveik visada patekdavo tarp trijų aukščiausių paieškos pozicijų, tačiau jos straipsniai savo apimtimi ir turiniu buvo labai skirtingi. Atidžiau panagrinėjus informaciją lietuvių kalba paieškėjo, kad oficialiuose su aplinka susijusiuose interneto portaluose tik 8 proc. naujienų buvo skirta klimato kaitos temai.

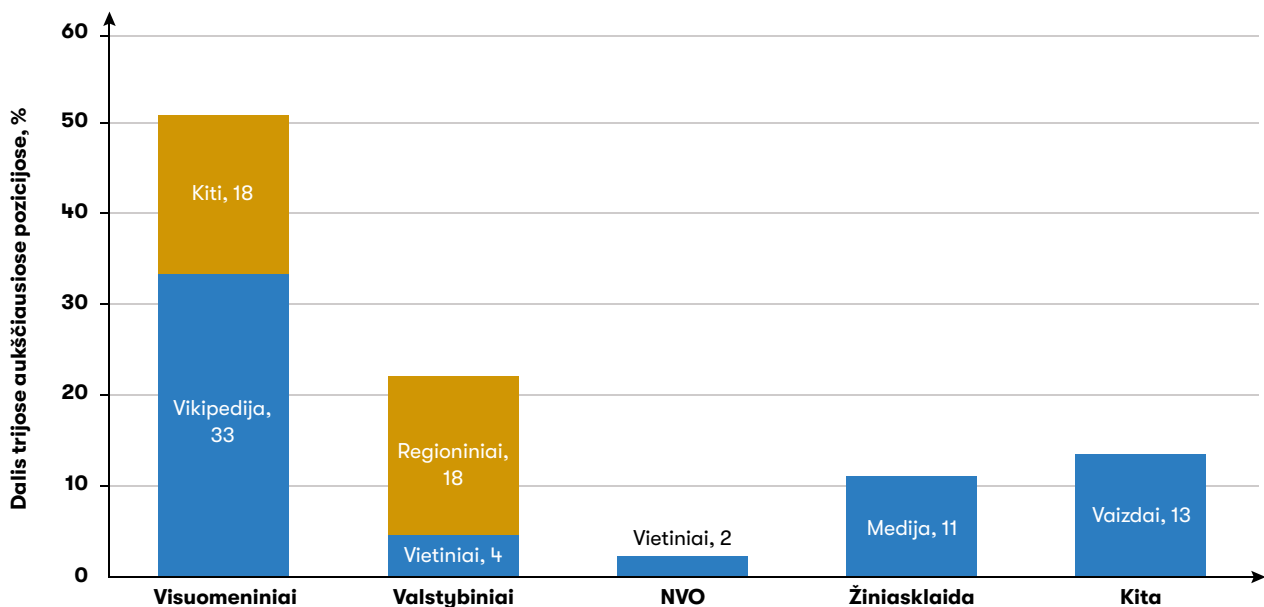
Tačiau per pastaruosius metus internete informacijos apie klimato kaitą lietuvių kalba lygis smarkiai kilo. Aplinkos ministerijos tinklalapis suteikia išsamių žinių apie klimato kaitos politiką Lietuvoje ir ES, Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapyje galima

rasti medžiagos apie klimato krizės švelninimą ir anglies dvideginio išmetimus Lietuvoje, o nuo 2020 m. veikia visapusiškos susistemintos informacijos apie klimato kaitą portalas. Tačiau vis dar trūksta išsamios, patikimos, su Lietuva susijusios ir nuolat atnaujinamos informacijos šia tema. Ypač pasigendama informacijos apie prisitaikymą prie klimato kaitos.

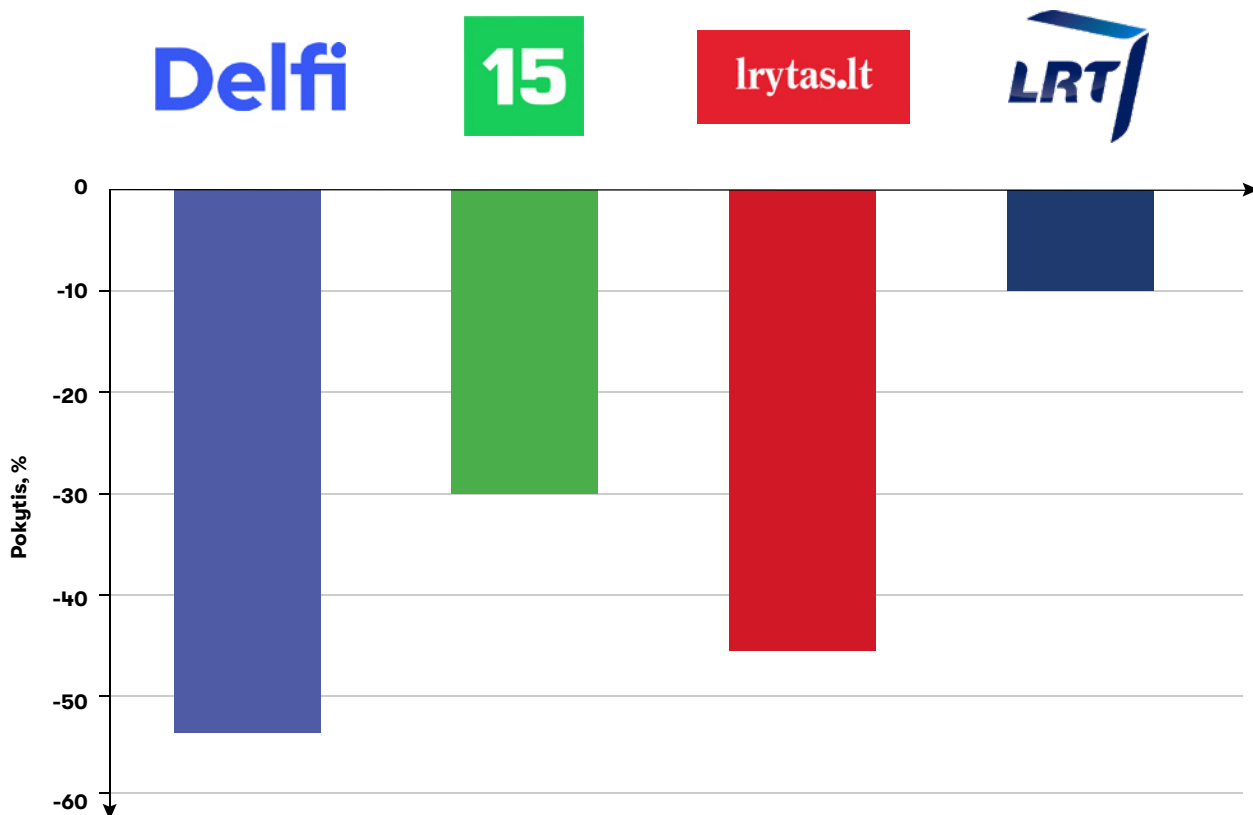
Daugiausia informacijos apie klimato krizę randama Vikipedijoje ir socialiniuose tinkluose, tuo tarpu šios temos reprezentavimas nevyriausybinų organizacijų tinklalapiuose itin menkas (1 pav.).

Informacija žiniasklaidoje atspindi visuomenės nuostatas

Pastaraisiais metais daugiausia dėmesio Vilniaus universiteto klimatologai skiria internetinės žiniasklaidos portaluose ir socialiniuose tinkluose skelbiamos informacijos apie klimato krizę analizei. Retrospektyviai žvelgiant į informaciją, jos pateikimo dažnumą, būdus ir akcentus galima nustatyti visuomenėje vyraujančias nuotaikas, politines kryptis ir pan. Prieš kelerius metus Lietuvoje atlikę socialinio klimato kaitos suvokimo tyrimą

1 pav. Informacijos apie klimato kaitą lietuvių kalba disproporcija interneto paieškos rezultatuose (J. Kažys, 2017)

2 pav. Straipsnių apie klimato kaitą mažėjimas 2019–2020 m.

mokslininkai nustatė, kad vidutiniškai mūsų šalyje per savaitę pasirodo 5,5 straipsnio klimato kaitos tema, o vidutinė dėmesio ciklo (aktualijos) trukmė yra šiek tiek ilgesnė nei trys savaitės, t. y. to visiškai pakanka, kad klimato krizės tema nebūtų pamiršta.

Straipsnių klimato kaitos tema skaičius pastaraisiais metais auga nuolat, ypač jų padaugėjo 2019 m. Ir nenuostabu, nes būtent šie metai sietini su išaugusiu visuomenės ir ypač jaunimo aktyvumu klimato kaitos klausimais, pasaulyje nuvilnijusiais daugiamilijoniniais protestais ir nepaprastą padėtį paskelbusiais regionais, miestais ar verslo įmonėmis, skatinančiomis valstybių vadovus kaip įmanoma greičiau imtis konkrečių klimato krizės suvaldymo veiksmų.

Vis daugiau dėmesio skiriama vizualiajai informacijos daliai (nuotraukoms, vaizdo įrašams). Lyginant 2010–2011 ir 2019–2020 m., vidutinis vizualinio turinio kiekis straipsniuose šia tema padvigubėjo.

2020 m. pasauliui susidūrus su COVID-19, žiniasklaidos dėmesys kitoms temoms mažėjo. Ne išimtis buvo ir klimato krizės tema, nors klimato kaitos padariniai 2020 m. buvo smarkiai juntami visame pasaulyje (2 pav.). Permainos matyti ir straipsnių apie klimato krizę pavadinimuose. 2019 m. žiniasklaidos perduodamoje informacijoje buvo juntamos visuomenės įsitraukimo į klimato kaitos temą tendencijos (dažniausi raktiniai žodžiai – „žmonės“, „aktyvistai“, „protestas“, „jaunimas“, „Thunberg“), o 2020 m. ši tema nagrinėjama daugiau aplinkos ir mokslo („klimatas“, „gamta“, „mokslininkai“, „ekstremumai“, „arktis“), politikos ir ekonomikos („lyderiai“, „pasaulis“, „pinigai“, „galimybė“) aspektu (3 pav.).

Svarbiausia – tikslo siekti bendrai

Viena taikliausių klimato kaitą vaizduojančių iliustracijų buvo sukurta 2009 m. Kopenhagos klimato kaitos

susitikimui (COP 15). Joje vaizduojamas statomas milžiniškas namas, kurio kiekvieno aukšto pagrindą sudaro mokslas, ekonomika, visuomenė ir valdymas. Šį namą stato ne tik mokslininkai, gamtosaugininkai ir politikai, jame pluša įvairių sričių atstovai – visi mes. Nors dabartiniame pasaulyje pastebimi teigiami poslinkiai klimato krizės sprendimo link, tačiau bendrystė – vis dar sunkiai kelią besiskinantį procesas ne tik visame pasaulyje, bet ir Lietuvoje.

Dėl šios priežasties 2020 m. pabaigoje Vilniaus universiteto klimato logai sukūrė internetinę platformą, vienijančią neabejingus klimato pokyčiams ir turinčius ką apie juos papasakoti žmones. Šiuo metu Vilniaus universiteto Klimato kaitos grupė (*klimatogrupe.vu.lt*) veikia tinklaraščio principu ir vienija Vilniaus universiteto mokslininkus ir studentus. Vienas pagrindinių ilgalaikių grupės tikslų yra sujungti Lietuvos universitetų

bendruomenės kalbėti ir rašyti įvairiomis klimato kaitos temomis ir skleisti informaciją plačiajai visuomenei.

Universitetai gali tapti lyderiais

Universitetai turi potencialo ir galėtų prisiimti atsakomybę visose viešo gyvenimo srityse, taip pat ir susijusiose su aplinkosauga, tvariu išteklių naudojimu, visuomenės sąmoningumo didinimu. Klimato krizės akivaizdoje nuolat blogėjanti aplinkos būklė pasaulyje, ES deklaruojamas Žalio kursas, besikeičiantis ir sąmoningėjantis visuomenės, ypač jaunų žmonių, požiūris į aplinką sukuria idealią terpę universitetams su mokslininkais priešakyje tapti aplinkosaugos problemų sprendimo lyderiais.

Nors gamtinės ir technologinės pakraipos klimato kaitos specialistų poreikis Lietuvoje yra iš dalies patenkinamas, tačiau institucijų, atsakingų už klimato krizės padarinių valdymą ir informavimą, pavyzdžiui, politikoje, teisėje, ekonomikoje, žurnalistikoje, trūkumas smarkiai jaučiamas ir, manoma, ateityje jis tik didės.

Šių specialistų vienijimasis į stambesnius tinklus tampa svarbia ir galinga kovos su klimato krize priemone visame pasaulyje. Pavyzdžiui, prieš šiais metais vyksiantį klimato kaitos susitikimą Glazge (Jungtinė Karalystė) daugiau kaip 50 Anglijos universitetų susijungė į COP 26 universitetų tinklą, kurio tikslas – aktyviai dalyvauti klimato kaitos politiniuose procesuose ir atstovauti mokslo ir edukacijos centrų pozicijai. Taip pat ir pasaulio universitetai yra susijungę į panašų Tarptautinį universitetų klimato aljansą, kuriam priklauso 48 universitetai. Pagrindinė aljanso misija – bendradarbiavimas, užtikrinantis tinkamą klimato žinių ir patirties panaudojimą praktinėje veikloje.

3 pav. Dažniausiai minimi žodžiai straipsnių apie klimato kaitą pavadinimuose komerciniuose žiniasklaidos portaluose 2019–2020 m.

Delfi

2019	%	2020	%
LIETUVA	19	LIETUVA	27
LYDERIAI	17	KOVOTI	20
PROTESTAS	17	GAMTA	17
KOVOTI	16	LYDERIAI	14
PASAULIS	10	GALIMYBĖ	13
ŽMONĖS	10	COVID-19	9

15

2019	%	2020	%
KLIMATAS	23	KLIMATAS	15
LYDERIAI	16	LIETUVA	13
PROTESTAS	13	PINIGAI	10
PASAULIS	12	GAMTA	10
LIETUVA	12	LYDERIAI	10
ES	11	MOKSLININKAI	10
THUNBERG	10	COVID-19	9

lrytas.lt

2019	%	2020	%
KLIMATAS	18	EKSTREMUMAI	18
ŽMONĖS	16	MOKSLININKAI	15
AKTYVISTAS	13	PASAULIS	14
KOVOTI	12	KLIMATAS	13
LIETUVA	11	THUNBERG	13
PASAULIS	11	GAMTA	12
THUNBERG	11	LIETUVA	11
LYDERIAI	11	ARKTIS	10

2020 m. ir Vilniaus universitetas inicijavo Lietuvos universitetų susitarimą dėl klimato kaitos, prie kurio prisijungė visi didieji Lietuvos universitetai. Daug vilčių sprendžiant šią problemą teikia ir tai, kad Vilniaus universitetas įsitraukė į Europos universitetų aljanso „Arqus“, kurio vienas iš tikslų yra klimato krizės valdymas visuomenės labui, veiklą.

Klimato kaita – bendras visų universitetų prioritetas

Kitas svarbus žingsnis sprendžiant šią krizę galėtų būti klimato kaitos strategijos ir veiksmų planų sukūrimas. Daugelis pasaulio universitetų siekia tvarumo ir klimato neutralumo principų, tačiau tai – ne vienu metų įdirbio reikalaujantis procesas. Pavyzdžiui, Niukaslio universitetas (Jungtinė Karalystė) siekia tapti klimatui neutraliu universitetu iki 2030 m., bet pirmuosius žingsnius šia linkme jau žengė

2007 m. Kitas pavyzdys – Briuselio laisvasis universitetas (Belgija), kuris savo klimato srities veiksmų plano tikslus įgyvendino per septynerius metus.

Vienas pirmųjų darbų, nuo kurių reikėtų pradėti ir Lietuvos universitetams – tai savo pastatų, mobilumo, paslaugų, personalo ir studentų anglies dvideginio (CO₂) pėdsako įsivertinimas ir klimato krizės įveikimo strategijos parengimas. Joje turi būti numatyti konkretūs terminai ir veiksmai mažinant CO₂ pėdsaką. Kitas svarbus darbas – įsteigti struktūrinį elementą, kuris kuruotų įvairius su klimato kaita siejamus mokslinius ir edukacinius projektus ir techninius sprendimus. Svarbu siekti, kad klimato kaitos tema būtų ne tik gamtinės pakraipos padalinių tyrimų ir edukacijos objektas, bet ir bendras visų universitetų prioritetas.

2020 m. ir Vilniaus universitetas inicijavo Lietuvos universitetų susitarimą dėl klimato kaitos, prie kurio prisijungė visi didieji Lietuvos universitetai.